త్యాగమూర్తి

కుమారి ఎన్. సులోచన

—o—

పౌర్ణమికిముందు చతుర్దశి. రాత్రి చాలా గడచి ఉంటుంది. పంజాబ్ ప్రాంతంలో ప్రస్తుతం "సియాల్ కోట్" అనబడే శాఖలానగరంలో హూణ చక్రవర్తి మిహిరకులుని అంతఃపురంలో ఒక విశాలమైనగది. అనేక విధాలుగా అలంకరించబడిన ఆగదిలో జగజ్జ్యోతుల్లా ప్రకాశించే దీపాలు రంగు రంగుల కాంతులు వెదజల్లుతున్నాయి.

ఒక ప్రక్కన నలుగురైదుగురు బానిస యువతులు వాద్య సంగీతంతో మిహిరకులుని హృత్తంత్రులు మీటుతున్నారు. గది మధ్య తెల్లని పాలరాతితో కట్టబడిన యెత్తైన పీఠం. దానిపై నాట్యం చేస్తోంది ఒక అందగత్తె. ఇంకోకప్రక్క మెత్తని పట్టుదిండ్లపై ఆరోహణించిన మిహిరకులుడు, బానిస యువతి స్వర్ణపాత్రలో పోసియిచ్చిన మధువును కొద్ది కొద్దిగా త్రాగుతూ తన యెదుట జరుగుతున్న నాట్యాన్ని చూస్తున్నాడు.

చూచినవారి హృదయాల్లో తుఫాను రేగించగల్గినది హూణ చక్రవర్తి రూపం. అంతగా పొడుగైనవాడు కాకపోయినా, అతి విశాలమైన భుజాలు అతని అసాధారణమైన బలాన్ని చాటుతున్నట్లున్నాయి. మృదువైన తోలుతో తయారుచేయబడిన వస్త్రాలు ధరించి ఉన్నాడు. శుభ్రంగా తోమిఉంచిన రాగిపాత్రలాంటి శరీరఛాయ, చప్పిడి ముక్కువల్ల మరింత వికారంగా కనబడే గుండ్రటి, అతివిశాలమైన ముఖం, బట్టతలా, సున్నటి గడ్డం, మెడదాకా వ్రేళ్లాడే నల్లటి మీసాల్ని మరింత గాత్రంగా కనిపించేటట్లు చేస్తున్నాయి. అన్నిటి కంటే ఆ కళ్లు - ఆహా! లోతుకుపోయిన ఆ చిన్ని కళ్లల్లోని భయంకరమైన క్రౌర్యం! కాని కొండ శిఖరాలపైనుంచి ఏనుగులను క్రిందికి దొర్లించి, మరణ వేదనా భరితమైన వాటి భయంక్కర గర్జనను విని సంతోషించే మిహిరకులునికి అటువంటి కళ్లుండటం ఆశ్చర్యపడవలసిన విషయంమాత్రం కాదు.

"శహబాష్ వహవ్వా! బాగుంది! బాగుంది. ఇంకా కొంచెంసేపు ఆడు చూద్దాం" అని తన కీచు గొంతుకతో సంతోషారవంచేశాడు. పలుసార్లు తొడలు చరుచుకున్నాడు.

పాలరాతి పీఠంమీద నాట్యంచేసే అందగత్తె చిత్రలేఖ. మిహిరకులుడు ఆమె నాట్యాన్ని కళా దృష్టితోనే చూస్తున్నాడనటానికి వీలులేదు. నాట్యకత్తె శరీర సౌందర్యాన్నే అతని అనిమేష నేత్రాలు పరికిస్తున్నాయి. పోతపోసిన కంచు విగ్రహంలా నిగనిగలాడే ఆమె అంగసౌష్టవం అతని కామోద్రేకాన్ని క్షణక్షణం అధికంచేస్తోంది.

చిత్రలేఖ ఉజ్జయినినుండి శాఖలా నగరానికివచ్చి ఒక్క నెలే కావస్తోంది. ఆకొద్దికాలంలోనే మిహిరకులుని దృష్టిని పూర్తిగా ఆకర్షించింది. స్త్రీ అంటేనే మోహపరవశమైపోయే హూణ చక్రవర్తి చిత్రలేఖను చూడగానే మతి చెడిపోయినట్లయిపోయాడు. ఎన్నెన్నో ఆశలు చూపాడు ఆమెను తన వశంచేసుకోవాలని. కాని చిత్రలేఖ ఏవేవో కారణాలు కల్పించి అతణ్ణి తప్పించుకుంటూ వచ్చింది. చివరికి పౌర్ణమిదాటిన మరురోజు అతని వశమవడానికి ఒప్పుకుంది. ఆగడువు దాటటానికి ఇంకా ఒక్కరోజే మిగిలింది. ఒకరాత్రి, ఒకపగలు, దాటేలోగా తన ఉద్రేకాన్ని ఆపుకోలేకపోతున్నాడు.

తన నేర్పరితనం అంతా వెల్లడిచేస్తూ అత్యాశ్చర్యకరంగా నాట్యంచేస్తోంది చిత్రలేఖ. మిహిరకులుడు ఉన్నట్టుండి తనచేతిలోని మధుపాత్రను దూరంగా పారవేసిలేచాడు. తూలుతూ చిత్రలేఖను సమీపించాడు. రెండుచేతులూ జాపి, బొంగరంలా తిరుగు

తుండే ఆమెను, ఆపి పట్టుకున్నాడు. హఠాత్తుగా అతని చేతుల్లో చిక్కిపోయిన చిత్రలేఖ ముఖాన భయమూ, అసహ్యమూ ప్రతిఫలించాయి. కాని క్షణంలో ముఖభావం మార్చుకొని, పాములా మెలికెలు తిరిగిపోయి పట్టు విడిపించుకుంది. చిరునవ్వు చిందుతూ "ఇంకా ఒక్కరోజేగా? ఓర్చుకోండి రాజా! ఎందుకంత తొందర?" అని మిహిరకులుని బుగ్గలు ముద్దుగా గిల్లి మాయమైంది. మిహిరకులుడు ఆమె వెళ్ళినవేపే కొంతసేపు చూస్తూ నించొని, ఒక్క నిట్టూర్పు విడిచాడు. తర్వాత బానిస యువతులు ఇరుప్రక్కలా చేయూత నిస్తూండగా, తన మంచంవేపుకి నడిచాడు.

౨

పై ఘటన జరగటానికి రెండు నెలల క్రితం మాట - ఉజ్జయినిలో ఒక రోజు సాయం సమయాన మాళవదేశపురాజు యశోవర్మ తన ఆలోచనా మంటపంలో చేతులు వెనక్కి కట్టి పచార్లు చేస్తున్నాడు అటూ ఇటూ. కళకళలాడే అతని ముఖాన్ని చింతారేఖలు మలినంచేస్తున్నాయి. ఏదో అతిముఖ్య విషయాన్ని గురించి దీర్ఘాలోచన జరుగుతున్నదని చూడగానే చెప్పవచ్చు.

మహారాజుకి కొద్ది దూరంలో అతణ్ణే చూస్తూ నిలుచున్నది రాజమాత శ్రీదేవి. పచార్లు చేస్తుండిన యశోవర్మ తన తల్లి యెదుటికివచ్చి ఆగాడు.

"అమ్మా! మీ మాటలు విచిత్రంగా ఉన్నాయి! నా సైన్యబలమెక్కడ, హూణుల బలమెక్కడ! తన ఒక్క గుర్రపు దళంతో మనసైన్యం అంతటినీ ఒకేరోజులో హతమార్చి ధ్వంసంచేయగల శక్తికలవాడుకదా మిహిరకులుడు. ఇవన్నీ ఆలోచించకుండా నన్ను శాఖలానగరంపై దండెత్తమంటున్నావే. సాధ్యమవుతుందా అమ్మా?" అన్నాడు.

"బిడ్డా! సూర్యవంశంలో పుట్టిన నీవేనా ఇలా పిరికి పందలా మాట్లాడుతున్నావు? నా చెవులను నమ్మలేకపోతున్నాను. కుట్రచేసి నీ తండ్రిగారిని చెఱపట్టి, చిత్రవధ చేసిన క్రూరుడు, ఆ హూణునిపై పగ సాధించడం నీ ముఖ్య కర్తవ్యమన్నమాట మరిచావా? మనసు చలించకు నాయనా! మొదట పాటలీపుత్రంలో భానుగుప్తునికి ఒక సందేశం పంపు. అతని సహాయం దొరికేటట్లుచూడు. తర్వాత నీవు సైన్యం పోగుచేసుకు బయలుదేరావంటే హూణ సామ్రాజ్యం చుట్టుప్రక్కలఉన్న సామంతరాజులుకూడా నీకు సాయపడతారు. ఆ దుర్గామతల్లి దయవల్ల నీకు జయం నిశ్చయంగా కలుగుతుంది." - భావావేశంచేత శ్రీదేవిగొంతు కంపించింది.

యశోవర్మ వంగి తన తల్లి పాదాలు స్పృశించాడు. మహారాజుకు తన తల్లిపై యెక్కడలేనిభక్తి. పైగా అనుభవశాలి. కాబట్టి తల్లితో కలిసి ఆలోచించకుండా ఏ పనీ తలపెట్టడు.

"అమ్మా! క్షమించండి. మీ ఆజ్ఞను శిరసావహించి నా ప్రాణాలనే అర్పించడానికికూడా నేను వెనకాడను. మీరు చెప్పినట్లు మగధకూ, ఇతర చోట్లకూ ఇప్పుడే వార్తలు పంపుతాను. కాని ఒక ముఖ్య విషయం - ఆరితేరిన గూఢచారి నెవరినైనా శాఖలానగరానికి పంపి హూణుల సైనిక బలాన్నీ, ఇతర విషయాలను గురించిన ఆచూకీ తెలుసుకోవాలి. మిహిరకులుడు అమితంగా భోగభాగ్యాలలోనే మునిగి ఉన్నాడా అనే విషయం ముఖ్యంగా తెలుసుకోవాలి. అదే నిజమైతే హూణులపై దండెత్తడానికి ఇంతకంటే అనువైన సమయం దొరకదని నా నమ్మకం. ఈ విషయాలన్నీ తెలుసుకొని రావడానికి యోగ్యుడైనవాణ్ణి పంపాలి" అన్నాడు యశోవర్మ.

"నాయనా, ఆ విషయం నాకు వదిలిపెట్టు. నేనే చూసుకుంటాను" అని చెప్పి గదిలోంచి వెళ్ళిపోయింది శ్రీదేవి.

కొంతసేపట్లోనే చిత్రలేఖ రాజమాత ప్రత్యేక మందిరంలో ప్రవేశించింది. నాట్యరాణి చిత్రలేఖను ఎరుగనివారు మాళవరాజ్యంలో ఎవరూ లేరనే చెప్పవచ్చు. ఉజ్జయినిలోని మహాదుర్గ దేవాలయంలో ఆమె ఒక దేవదాసి. పాతికేళ్ళు నిండని ఆ యువతి

తన కళాసంపదను ఆ దుర్గాదేవికే అర్పణంచేయాలని నిశ్చయించుకుంది. ఉజ్జయినిలో ప్రతియేటా జరిగే నవరాత్రి ఉత్సవాలలో దేవిసన్నిధిన మైమరచి నాట్యంచేసేది. ఆమె అపూర్వ నాట్యాన్ని సందర్శించి సంతోషించడంకోసం వేలకొద్దీ జనం పోగయ్యేవారు.

తన యెదుట వినయంగా వచ్చినిలిచిన చిత్రలేఖను చూసి శ్రీదేవి చెప్పనారంభించింది. "అమ్మాయీ, పరాశక్తికి నువ్వు చేస్తున్న సేవను గురించి నేనెరుగుదును. కాని దేశక్షేమంకోసం నువ్వు నీ భగవత్సేవను కొద్దిరోజులు వదిలిపెట్టవలసిన అగత్యం కలిగిందిప్పుడు. ఈ దేశపురాజూ, ప్రజలూ కూడా ఈ విషయంలో నీ దయకే ఎదురుచూస్తున్నారు. వింటున్నావా! నువ్వు రేపే ఇక్కడనుంచీ బయలుదేరి శాఖలా నగరానికి వెళ్లాలి. ఏ విధంగానైనా హూణచక్రవర్తి మిహిరకులుణ్ణి నీ మోహపాశాలలో బంధించాలి. నీ సామర్థ్యంచేత అతని సైనికబలాన్నీ, దేశపరిస్థితులను గురించిన విషయాలు పోగుచేయాలి. ముఖ్యంగా రాజభవనానికీ, నగరివెలుపలఉన్న శివాలయానికీ మధ్య సొరంగం ఉన్నదా అనే విషయం కనిపెట్టాలి. రాబోయే పౌర్ణమికి మరుసటి దినం ఆ శివాలయం యొక్క ఉత్తర ప్రాకారంలో మన సైనికుడొకడు నిన్నెదురు చూస్తుంటాడు. నువ్వు సేకరించిన వివరాలన్నీ అతనికి తెలియజేసి, ఇక అక్కడ ఉండవలసిన అగత్యం లేకపోతే వెంటనే వచ్చేసేయి. ఏం - అర్థమయిందా? ఆక్షేపణ యేమీ లేదుకదా?"

"దేవీ! తమ చిత్తం - నా భాగ్యం. తమ మాటలు కాదని నేనేమి చెప్పగలను?" నమ్రస్వరంతో పలికింది చిత్ర. శ్రీదేవి ముఖం వికసించింది. తన వ్రేలినుండీ మరకతమణి పొదిగిన ఉంగరం తీసి చిత్రలేఖ వ్రేలికి తొడుగుతూ—

"చిత్రా! ఏ విషయాన్నీ మరుగుపరచదలచుకో లేదు నేను. నువ్వు పూనుకునేపని అతిభయంకరమైనది. అపాయాలతో నిండిన చోటుకు వెళ్తున్నావ్. ఎప్పుడైనా నీ శీలం కళంకితమయ్యే అపాయం సంభవిస్తే, ఈ మరకతమణి అడుగునగల తెల్లటి పొడిని మింగేసేయి. దుర్గామాత వెంటనే నిన్ను తనవద్దకు పిల్చుకుంటుంది. కాని ... అలా ఏదీ జరగకూడదని నేను ప్రార్థిస్తున్నాను." శ్రీదేవి చెమ్మగిలిన కళ్లతో చిత్రలేఖ తల నిమిరి ఆశీర్వదించింది. చిత్ర రాజమాత పాదాలు కళ్లకద్దుకుని గదిలోంచీ వెళ్ళిపోయింది.

3

గాఢనిద్రలోమునిగి మంచంపై చిందరవందరగా పడుకొనియున్న మిహిరకులుని మెల్లమెల్లగా సమీపించింది చిత్రలేఖ. నిశ్శబ్దంతోనిండిన ఆ విశాలమైన గదిలో మిహిరకులుని గుర్రులు మరింత పెద్దగా వినిపిస్తున్నాయి. చిత్రలేఖ మంచందగ్గిరనిలిచి నలుప్రక్కలా చూసింది. తన్ను గమనించేవారెవ్వరూ లేరని నిశ్చయం చేసుకొని వంగి మిహిరకులుని అంగీ బొత్తాలు తొలగించింది. అతని మెడలోని బంగారు గొలుసున వ్రేళ్ళాడుతోంది తాళంచెవులగుత్తి. భయంచేత చిత్రలేఖకు హృదయం ఆగిపోయినట్టనిపించింది. చేతులూ కాళ్ళూ వణికాయి. ఎలాగో మనస్సు దిటవుపరచుకుని అతని శరీరానికి తాకకుండా, అతిజాగ్రత్తగా తాళంచెవుల గుత్తిని తీసుకుంది. అంగీ బొత్తాలు తగిలించి, వచ్చినదారినే బైటికి వెళ్ళిపోయింది.

భయంచేతా, గమ్యస్థానం చేరుకోవాలనే తొందరచేతా తడబడుతూ నడిచింది. పొడుగైన వరాండా దాటి కుడిప్రక్కకు తిరగగానే ఇంకొక ఇరుకైన వరాండా. దానిచివర ఒక చిన్న దర్వాజా. తనచేతనున్న తాళంచెవులలో నొకదానితో ఆ దర్వాజా తలుపు తెరచుకొని లోపలికి వెళ్ళి తలుపు బిగించుకుంది. లోపల చీకటి గుయ్యారం, ఇరుకైన త్రోవ. కళ్లు నలుపుకొని చూసింది చిత్రలేఖ. ఏమీకనిపించడం లేదు. మెల్లమెల్లగా చీకట్లోనే ముందుకుసాగింది. కొంతదూరం వెళ్లేసరికి త్రోవ కొంచెం విశాలమవటమేకాక వెలుగుకూడా కనిపించింది.

ఇరుప్రక్కలా తిరిగితిరిగిచూస్తూ నడుస్తున్న చిత్ర దేనినోచూసి హఠాత్తుగా ఆగిపోయింది. ఆమెకళ్లు

ఆశ్చర్యంతో మెరిసిపోయాయి. తను నడిచేత్రోవ కిరుప్రక్కలా వరుసగా గదులు రాతిని తొలిచి కట్టబడినవి! గదులన్నిటిలో అనేక విధాల ఆయుధ సామగ్రులు అపరిమితంగా ఉంచబడి ఉన్నాయి. హూణులపై దండెత్తేవారెవరైనాసరే ఈ రహస్య ఆయుధాగారాన్ని మొదట వశపరచుకున్నారంటే శాఖలానగరం ఒక్కఘడియలో పడిపోతుందని చిత్ర క్షణంలో తెలుసుకుంది. ఆమె హృదయం సంతోషంతో ఉప్పొంగింది. సమయం మీరిపోతుందన్న మాట తలపుకురాగానే వేగంగా పరిగెత్తనారంభించింది. చాలా దూరం వెళ్ళిన తర్వాత మెట్లు కనిపించాయి. గబగబా పైకెక్కింది. చివరిమెట్టు చేరుకోగానే ఒక దర్వాజా కనిపించింది. తన చేతిలోని తాళంచెవితో ఆ తలుపుకూడా తెరుచుకొని మెల్లిగా తొంగిచూసింది. ఎవ్వరూ లేరని నిశ్చయం చేసుకున్న తర్వాత నెమ్మదిగా బైటికివచ్చింది.

తనచుట్టూ కలయజూచుకొని ఆశ్చర్యంతో స్తంభించిపోయింది చిత్రలేఖ. ఆమె పట్టణం వెలుపలగల శివాలయ గర్భగృహానికి వెనుకగల గదిలో నిల్చున్నదిప్పుడు. శ్రీదేవి గుర్తుచెప్పిన అదే శివాలయం. "ఒక దెబ్బకే రెండుకాయలు రాలినట్లు" ఆయుధాగారం ఉన్నచోటూ సొరంగపుటునికీ ఒక్కసారే తెలిసిపోయినందుకు చిత్రకు చెప్పలేని సంతోషం కలిగింది. మొదట ఆశ్చర్యం కొంత తగ్గిన తర్వాత, దేవాలయం అంతా ఒక్కసారి తిరిగిచూసి, తెల్లవారబోయే సమయానికి తొందర తొందరగా, వచ్చినదారినే తిరిగివెళ్ళింది పరిపరివిధాలా ఆలోచిస్తూ. కొద్దిసేపట్లోనే రాజభవనంచేరుకుని, మిహిరకులునిగదిలో ప్రవేసించింది. అతను మొదటిమాదిరిగానే గుర్రులుపెట్టి నిద్రిస్తున్నాడు. చిత్ర నెమ్మది జెందిన మనస్సుతో తాళంచెవులగుత్తి నెప్పట్లాగా బంగారు గొలుసుకు తగిలించబోయింది. అంతలో ఏదో తలపుకువచ్చి, ఆరిపోయిన మైనపువత్తిలో తనకు కావలసిన తాళంచెవిని గట్టిగా ఒత్తితీసింది. తాళంచెవి ఎప్పట్లాగా గొలుసుకు తగిలించి, మైనపువత్తిమాత్రం జాగ్రత్తచేసుకుని వెళ్ళిపోయింది. పాపం! విజయగర్వంతో ఉప్పొంగి ఒక్క విషయం గమనించలేదు చిత్ర. గడపదాటకముందు ఒకసారి వెనుదిరిగి చూసిఉంటే మిహిరకులుని అరమోడ్పుకళ్ళు తన్ను చూశాయని, అతని పెదవుల్లో చిరునవ్వుతోచి మాయమైందని తెలుసుకునేదేమో.

౪

మరుసటిరోజురాత్రి, పండ్రెండుగంటలు దాటింది. ఏకారణంచేతనో మిహిరకులుడు ఆ రోజంతా చిత్రలేఖనంతగా గమనించనట్లు కనిపించాడు. అదికూడా తనమేలుకొరకే అనుకొని మురిసిపోయిన చిత్ర మొదటిరాత్రిలాగానే సొరంగంవేపు బయలుదేరింది. మైనపుముద్ర సహాయంతో తయారుచేసి తనవద్ద ఉంచుకొన్న తాళంచెవితో సొరంగపు దర్వాజాతలుపు తెరచుకొని లోపలికి ప్రవేశించింది. సొరంగపుత్రోవన త్వరగా ముందుకుసాగిపోయింది. కాని పదిగజాల దూరంలో తన్ను వెన్నంటివస్తున్న ఒక వ్యక్తిని మాత్రం గమనించనేలేదు. శివాలయ 'గర్భగృహం చేరుకోనేటప్పటికి ఎక్కడినుండో నక్క అరుపు వినిపించింది. చిత్రకు గుండెలు ఝల్లుమన్నాయి. మనసు కుదుటపరచుకొని దుర్గానామం స్మరిస్తూ ఉత్తరప్రాకారం వేపుకు బయలుదేరింది.

షుమారు నూరుగజాలు పొడుగైన ఆ ప్రాకారం పాలవెన్నెలలో ప్రకాశవంతంగాఉంది. చిత్రలేఖ ఒకచోట ఆగి చూపుమేరన ఎవరైనా మనిషిగాని, గుర్రంగాని కనిపిస్తారేమోనని చూసింది. ఎవ్వరూ కనిపించలేదు. చివరిదాకా వెళ్ళిచూడడమే ఎందుకైనా మంచిదనుకొని ఒక్కఅడుగు ముందుకుసాగగానే తనవెనక ఏదో నీడ కనిపించినట్లయి గిరుక్కున వెనక్కి తిరిగింది. ఎదురుగా నిప్పులుకక్కుతూ నిలుచున్నాడు మిహిరకులుడు. చిత్రలేఖ అరవాలనుకుంది గాని ఎంత ప్రయత్నించినా గొంతూ లేవలేదు. అపరిమితమైన భయంచేత ఆమెగొంతు బిగిసిపోయింది.

ఆ భయంనుంచీ తెప్పరిల్లేముందే ఇంకొక రోమాంచకారియయిన ఘటన సంభవించింది. మిహిరకులుణ్ణి

ఎవరో గట్టిదెబ్బ కొట్టారు తలమీద. పెద్దగా అరుస్తూ క్రిందపడిపోయిన హూణ చక్రవర్తి వెనక చేతనొక కర్రతో నిలువబడిన మనిషిని వెంటనే పోల్చుకుంది చిత్ర. మహారాజా యశోవర్మ! అనుకోకుండా క్షణకాలంలో జరిగిపోయిన విచిత్ర సంఘటనలకు దిగ్భ్రమచెంది నిల్చుండిపోయింది చిత్ర. చేతిలోని కర్రను పారవేసి ఆమెచెయ్యి పుచ్చుకొని ఉత్తరద్వారంవైపుకు పరుగెత్తాడు యశోవర్మ. ద్వారం వెలుపల తయారుగా నించున్న గుర్రంపైకి దుమికి కూర్చున్న రాజు వెనక అతని నడుముకి చేతులు బిగించి కూర్చుంది చిత్ర. దక్షిణ దిశగా పరుగు తీసింది గుర్రం.

సారంగంలో చిత్రలేఖను వెన్నంటివచ్చిన మిహిరకులుడు, తన వీరులు కొందర్ని శివాలయానికి రమ్మని చెప్పి ఉంచాడు మొదటనే. గుర్రాలను తూర్పు ద్వారాన కట్టేసి లోనికివచ్చిన వీరులు తమ చక్రవర్తి నెవరో కొట్టేసి పారిపోవడం చూశారు. కురచకాళ్లుగల హూణులు వేగంగా పరుగెత్తలేరుగాబట్టి వాళ్లు మొదట గుర్రాలకోసం తూర్పు వాకిలివేపుకి నడిచారు.

శాఖలానగరానికి దక్షిణాన నాలుగైదు క్రోసుల వరకూ ఎత్తుపల్లాలు లేకుండా భూమి సమంగా ఉంటుంది. అది దాటిన తర్వాత కొద్ది దూరంలో ఒకయేరు ఎదురౌతుంది. దానిని దాటితే దట్టమైన అడవిని చేరుకోవచ్చు. ఆ వైపుకే తన గుర్రాన్ని అతివేగంగా పరుగెత్తించాడు యశోవర్మ. వెనక తరుముకుంటూ వస్తున్న హూణులు నిముష నిముషానికి దగ్గిరపడుతున్నారు. ఆ! ఏటిగట్టు చేరుకుంది యశోవర్మ గుర్రం. పెదల్పైన కొండవాగు అది. ఇరువైపులా గట్లనొరుసుకుంటూ నిండుగా ప్రవహిస్తూంది. వీలైతే ఎదుటిగట్టు చేరుకుందాం, లేదా శత్రువులచేత జిక్కడంకంటే ఏటిప్రవాహంలో చావడంమేలనియెంచి, గుర్రాన్ని కళ్లెం సడలించి నీళ్లలోకి నడిపించాడు యశోవర్మ.

నట్టేట లోతైనచోట ముందుకు సాగలేక ప్రవాహంతో పెనగులాడుతోంది గుర్రం. అదే సమయంలో గట్టుమీదినుండి హూణుడు వదిలిన అమ్మొకటి సర్రున వచ్చి చిత్రలేఖ వీపున ఘాటంగా నాటుకుంది. కాని ఆ వీరయువతి నోటినుంచీ బాధాసూచకమైన ఏచిన్న శబ్దంకూడా వినబడనేలేదు.

ఆ మరణావస్థలోకూడా మహారాజును కాపాడాలన్న ఒకే విషయం ఆమె మనస్సంతా నిండిఉంది. మహారాజుకు డాలువంటి తనుపడిపోతే అతని ప్రాణాలకు అపాయం తప్పదని దైవికమైన మనోబలంతో తనపట్టు సడలించకుండానే కూర్చుంది.

ఇంతలో కొంచెం ముందుకుసాగిన గుర్రం గట్టినేల కాలికి తగలగానే చరచరా గట్టెక్కనారంభించింది. మహారాజుకుగల అపాయంకూడా అంతకంతకూ దూరమౌతూ వచ్చింది. కాని చిత్ర మాత్రం మరణాన్ని మరీ మరీ సమీపిస్తూఉంది. బలం ఉడిగిపోతూఉంది. ఇంకా ఆలస్యంచేయడం మంచిది కాదని, శాఖలా నగరంలో తను సేకరించిన వివరాలు వ్రాసి నడుముకు బిగించి ఉంచిన పత్రాన్ని అతికష్టం మీదతీసి యశోవర్మచేతి కందించింది. "మహారాజా! నా పని పూర్తయింది. కర్తవ్యం నెరవేర్చాననే సంతోషంతో వెళ్తున్నాను. సెలవియ్యండి" అని హీనస్వరంతో చెప్పగలిగింది. చేతులపట్టు సడలి, వాడిపోయిన తీగెలా, ఆమె శరీరం గుర్రంపైనుంచీ పడిపోయింది.

ఆమె మరణావస్థను ఇంతవరకూ గుర్తించని మహారాజు వెనుదిరిగి చూశాడు కలవరపాటుతో. సుళ్లు తిరుగుతూ ప్రవహిస్తున్న ఏటిలో అమ్ముచే భేదించబడిన చిత్రలేఖ శరీరం కొట్టుకుపోతూండడం కనిపించింది. అతనికళ్ళవెంట అప్రయత్నంగా రెండశ్రుబిందువులు రాలాయి.

ఈ ఘటన జరిగినది క్రీ. శ. 529వ యేట. ఆ తరువాతి సంవత్సరమే యశోవర్మ మగధ సామ్రాజ్యాధిపతియైన భానుగుప్త బాలాదిత్యునితోనూ ఇతర సామంతరాజులతోనూకలిసి మిహిరకులుని ఓడించి, చెఱపట్టి చరిత్రప్రసిద్ధి జెందాడు.

కాని మాళవదేశపు మహారాజుకోసం, అతని ప్రజల మేలుకోసం కిక్కురుమనకుండా ప్రాణత్యాగం చేసిన నాట్యరాణి చిత్రలేఖపేరు చరిత్రకు సంబంధించిన ఏపుస్తకంలోనూ కనిపించకుండానే మాసిపోయింది.